

Masarykov pomen za sodobno psihološko ter interdisciplinarno misel pri obravnavanju etičnih vprašanj v sodobni družbi

VELKO S. RUS

Raziskovanje etičnih vprašanj v sodobni družbi zahteva interdisciplinaren pristop.

Metodološko zahteva kombinacijo dveh pristopov: 1/ empirične raziskovalne metodologije, ki vključuje tudi različne eksperimentalne pristope, ter 2/ različne makro-družboslovne in antropološke pristope.

Raziskovanje sodobne etike in morale je filozofski, antropološki, teološki, psihološki, sociološki, politični, ekonomski in pravno - normativni problem.

Zato nujno vključuje različne kategorije in različne metodologije.

Z vidika psihologije je etika v družbi tema, ki zajema številna psihološka in socialno-psihološka področja. Naštejmo jih nekaj:

- socialno presojanje, ocenjevanje (evaluacija), kriteriji in standardi moralnega presojanja
- socializacija in moralni razvoj posameznika
- vrednote in socialno-vrednotne orientacije
- odnos med vrednotami in normami
- pripisovanje odgovornosti in krivde (povsod tam, kjer ima lahko posameznikova ali skupinska akcija kritične posledice za druge ljudi: promet, ekologija, politika, ekonomija, šolstvo, zdravstvo...)
- socialna izmenjava in socialna pravičnost, kar je povezano z razporeditvijo različnih "virov" (pravična "alokacija resursov")
- pomoč dajajoče, altruistično, prosocialno vedenje ter kot nasprotja omenjeno vedenju: agresivnost, nestrpnost, nasilje
- področje človekove svobode (reaktanca) in človekovih pravic
- avtonomija osebne in socialne identitete
- konflikti in funkcionalno razreševanje konfliktov

Vprašanja se nanašajo na odnose med posamezniki, med posameznikom in skupino ter med različnimi skupinami, od meddružinskih odnosov do odnosov med narodi.

Problem etike v družbi je le malokdo v zgodovini zajel v taki raziskovalni in akcijski raznolikosti kot Masaryk.

Čeprav nekaterih vsebinskih in metodoloških problemov sploh ni zajel, je njegovo obravnavanje etičnih in moralnih dimezij družbenega "dogajanja" eden prvih interdisciplinarnih prispevkov, za katerega je z vidika psihologije značilen tudi antropološki pristop. Ta vidik Masarykovega prispevka k psihologiji je morda še vedno nekoliko zanemarjen.

Društva T. G. Masaryk izhajajo iz predpostavke, da interdisciplinarni pristopi zahtevajo *tudi integrativnejšo teorijo*. Tak pristop naj bi olajšal obravnavanje tako zelo kompleksne problematike, kot je etika v sodobni družbi.

Nastajanje *kompleksnejših teoretičnih pristopov* pri obravnavanju etičnih problemov je tako metodološko in tematsko v duhu Masarykovega raziskovalnega dela, ki ga lahko označimo kot *filozofsko, sociološko, psihološko in vsaj deloma tudi antropološko*. Pa še nekaj: njegov pristop je z določenih vidikov tudi izrazito socialno psihološki.

Ravno s svojo interdisciplinarnostjo je bil Masaryk vsaj deloma tudi predhodnik tistega stremljenja, ki se šele zadnjih deset let plašno uveljavlja tudi v psihologiji, naslovljeno pa je na druge socialne znanosti.

Dokaj očitno je omenjena težnja izražena v članku, ki je bil leta 1985 objavljen v psihološki reviji *American Psychologist*. Njegov avtor je znan ameriški psiholog Kenneth Gergen, končuje pa se približno takole:

Če bo izziv za razvoj *alternativne metateorije* sprejet, bo to pomenilo raznolikost zanimivih sprememb v profesionalnem življenju (različnih strok, op. a.).

Nova teoretična "orodja" so potrebna - koncepti, ki se nahajajo na razlagalnem področju med psihologijo in sociologijo.

Obdelane morajo biti funkcije jezika kot referenčnega sistema in kot oblike socialne participacije. Posebej velja biti pozoren na socialne dimenzije naravoslovnih znanosti, na socialne znanosti in na filozofijo. Pozorno je treba preučiti meje (ločevanje) med znanstvenim in neznanstvenim. Oceniti je treba, v kolikšni meri lahko opazovanje korigira oz. spremeni obstoječe znanstvene resnice (scientific accounts).

Prišlo bo do soočenja s številnimi problemi, ki so *prej konceptualne, teoretične*, kot pa empirične narave.

Ravno zato je potreben *dialog med psihologi, sociologi, antropologi, zgodovinarji, filozofi in literarnimi teoretiki*. Če bo do tega dialoga prišlo, lahko pričakujemo razvoj novih teorij, metateorijo novega koncepta znanosti in splošno aktiviranje intelektualnih virov.

Obravnavanje etike z vidika vrednot pa nam razgrne še en vidik Masarykove duhovne prisotnosti v slovenski sedanosti. Čeprav se sliši še tako protislovno, si drznem izjaviti naslednje: z Masarykovo mislijo in dejanji so neposredno in posredno povezane številne vrednote, ki pomenijo prizadevanja za razvoj slovenske kulture v najširšem pomenu besede, znanosti, pa tudi odločna prizadevanja za ohranitev in razvoj slovenske nacionalne identitete in suverenosti.